

Örme Yüzeylerin Keçeleştirilmesi ile Oluşturulan Hacimli Etkilerin Sanat Nesnesinden Sanatsal Giysi Formlarına Dönüşümü

Transformation of Voluminous Effects Created by Felting Knitted Surfaces from Art Objects to Artistic Clothing Forms

Fatma Yelda GEZİCİOĞLU¹
S. Tuğba ARABALI KOŞAR²
Mine BEŞEN YALÇIN³

Araştırma Makalesi / *Research Article*
Geliş Tarihi / *Received*: 03.02.2022
Kabul Tarihi / *Accepted*: 19.03.2022
Doi: 10.48146/odusobiad.1067421

Atıf / Citation: Gezicioğlu, Arabalı Koşar ve Beşen Yalçın, (2022) "Örme Yüzeylerin Keçeleştirilmesi ile Oluşturulan Hacimli Etkilerin Sanat Nesnesinden Sanatsal Giysi Formlarına Dönüşümü" *ODÜSOBİAD* 12 (1),301-318, Doi: 10.48146/odusobiad.1067421

Özet

İnsanoğlunun varoluşu ile birlikte ihtiyaçlar doğrultusunda ortaya çıkan tekstil, geçmişten günümüze günlük yaşamın bir parçası olarak varlığını sürdürmüştür. Tekstil sanatı içinde önemli bir yere sahip olan keçecilik ve örmeceğin farklı uygarlıklarda farklı şekillerde oluşturulduğu bilinmektedir. Tarihsel süreç içinde fonksiyonel nesnelere olarak kullanılan keçe ve örme ürünlerin, geleneksel üretimine devam edilmekle birlikte, endüstriyel üretim yöntemleri ile modern tasarım anlayışının biçimlendirdiği, tasarım nesnelere şekillendirilmesinde de kullanıldığı görülmektedir. Günümüzde farklı yüzey arayışları sonucunda tekstil tekniklerinin kullanımına rastlanmakla birlikte, özellikle örme ve keçe tekniğinin sanat alanlarında farklı bir ifade aracı olarak yer aldığı görülmektedir.

Araştırmanın amacı, yünün keçeleşme potansiyelini farklı örme teknikleri ile birleştirerek hacimli yüzey etkili sanat nesnesi ve sanatsal giysi oluşturma aşamasını ortaya koymaktır. İki farklı teknik arasında ilişki kurmanın yeni yollarının bulunmasının amaçlandığı çalışmada; tasarım disiplinleri arasında bir diyalog kurulması ve sanat nesnesi ile sanatsal giysi tasarım değişkenlerinin birbiri ile ilişkileri, beden ve boşluk aralığında incelenmektedir.

Araştırmada yün malzeme ile geliştirilen yüzey arayışları örme ve keçe teknikleri ile sınırlandırılmış olup, örgü terimi sadece el örgüsünü ifade etmektedir. Yün malzemenin sanat nesnesine dönüşmesindeki potansiyeli, örme ve keçe tekniği ile birleşerek çalışmaların yüzeylerinde yenilikçi, değişken, hacimsel alternatifler oluşturmuştur. Keçeleşme özelliği ile birlikte giysi üretim yöntemleri dışında yeni biçimlendirme olanaklarının sunulduğu çalışmada, betimsel tarama yönteminden yararlanılarak alan yazın taraması yapılmış, oluşturulan sanatsal nesne ve sanatsal giysi uygulama süreçlerinde ise eylem (uygulamaya dayalı) araştırması yöntemi kullanılmıştır. Yünü, çok yönlü doğal elyaf olarak yeni bir ışık altında inceleyen araştırmadan edinilen sonuca göre; yünün yapağıdan, sanat nesnesine ve moda kadar kalıcı bir trend olmaya devam etmekte olduğu, üstün performanslı özellikleri ile yün ve örme endüstrisinin sadece moderniteye ve ticari başarıya uyum sağlamasının ötesinde tasarım ve sanat alanlarında yün malzemenin ve potansiyelinin farkına varıldığı anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yün, Örme, Keçeleştirme, Sanatsal Nesne, Sanatsal Giysi, Hacim

Abstract

Textile, which emerged with the history of humankind in line with the needs, has maintained its existence and has come down to us as an integral part of daily life. It is known that felting and knitting, which have a significant place in textile art, have been created in different styles in different civilizations. Although the traditional production of felt and knitted products, which have been used as functional objects in the past, continues, it is also encountered that they are used in shaping design objects formed by the modern design approach as industrial production. Today, although the use of textile techniques is encountered as a result of searching different surfaces, it is seen that especially knitting and felting techniques take place as a different means of expression in the fields of art.

¹ Sorumlu Yazar, Öğr. Gör. Dr., Tarsus Üniversitesi, Tekstil, Giyim, Ayakkabı ve Deri Bölümü, Tekstil Teknolojisi Programı, Mersin, e-mail: yeldagezioglu@yahoo.com , ORCID ID: 0000-0003-0579-2855

² Doç. Dr, Çukurova Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü, Adana, e-mail: tugba_kosar@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0003-1320-5649

³ Dr., Tekstil Tasarımcısı, E-mail: minebesen@hotmail.com.tr, ORCID ID: 0000-0002-2651-0725

The aim of the research is to combine the natural and sustainable features of wool with different knitting techniques, to reveal the planking potential and the stage of creating voluminous surface-effect artistic objects and artistic clothing. In the research aiming to find new ways of establishing a relationship between two different techniques, establishing a dialogue between design disciplines and the relationships between the art object and artistic clothing design variables have been examined between the body and the space.

In the research, the pursuit of surfaces developed with wool material is limited to knitting and felting techniques, and the term knitting refers only to hand-knitting. The potential of the wool material to transform into an art object, combined with the knitting and felting technique, has created innovative, variable, and volumetric alternatives on the surfaces of the works. In the study, in which new shaping opportunity other than clothing production methods are presented with the felting, a literature review was made by using the descriptive survey model, and action (based on application) research method was carried out in the application processes of the created artistic object and artistic clothing. According to result of research which analyzes the wool under brand new light as versatile natural fiber, it has made sense that wool continues that to be permanent trend from wool web to art object and fashion and potential of wool material realized in field of art and design which adopts to beyond of modernity and commercial success and the wool and knitting industry with outstanding performance specifications.

Keywords: Wool, Knitting, Felting, Art Object, Artistic Clothing, Volume

Giriş

Eski çağlardan bu yana tekstilin ihtiyaçlar doğrultusunda üretilmesinin yanında, sanat alanında da geliştiği ve birçok teknik ile birleşerek sanatsal bir ifade aracı olarak varlığını sürdürdüğü görülmektedir.

20. yüzyılda plastik sanatlarda yeni yaklaşımların ortaya çıkması ve çağdaş sanat akımlarının etkisiyle birlikte, sanatçıların geleneksel malzemeler yanında hazır yapım ürünler, teknolojik nesnelere, yapay tekstil lifleri ve ürünleri gibi geleneksel sanat için uzak görünen malzemeleri de kullanmaya başladığı bilinmektedir. Ayrıca sanatçıların sanatsal ifade için tasarım nesnelere, günlük hayatta taşıdığı anlamlardan koparıp yeni anlamlar yükleyerek sanata dâhil etmeleri vurgulanmaktadır. Bununla birlikte bu dönemde tekstilin, gerek malzeme gerekse ifadenin bir aracı olarak sanat disiplinlerinin birçoğunda kullanıldığı anlatılmaktadır (Erim, 2019, s. 264). 20. yüzyıldan bu yana yeni arayış ve yönelimlere giren sanat, kendi gerçeğini sorgulamakla birlikte geleceğe yön vermeye de devam etmektedir. "Yaşanan toplumsal, ekonomik, politik ve kültürel olaylardan ve teknolojik gelişmelerden etkilenen sanat, hem biçimsel hem de düşünsel boyutu ile çok farklı alanlarla yoğun bir etkileşim ve ilişki içerisine girmiştir" (Koşar, 2017, s. 2038).

Bunun yanı sıra 20. yüzyıl ile tekstil sanatı ile paralel bir gelişme olarak görülen sanatsal giysinin, çeşitli malzeme, teknik ve sanatsal yorum arayışlarıyla çeşitlenerek farklı bir boyut kazandığı görülmektedir. Arkaik dönemden bu yana gelişerek devam eden keçe ve örme teknikleri ev kullanımları için temel makinelerin yaratılmasına, sanayi devrimi sonrası ise ev tekstili ve giyim sektörü başta olmak üzere seri üretim için endüstriyel makinelerin gelişimine yol açmıştır. Günümüzde örgü ve keçe teknolojisi, üç boyutlu malzemeler ve yapılar dâhil olmak üzere tasarım için bir dizi yenilikçi olanaklar sunmaktadır.

Günümüzde tasarımcı ve sanatçıların yenilikçi tasarımlar ve malzemeler üretmek için var olan geleneksel tekniklerden ve malzemelerin özelliklerinden yararlandığı açıktır. Tekstil yüzeyi oluşturmak için en eski tekniklerden biri olduğuna inanılan keçe ve yaklaşık M.Ö. 3. yüzyılda orta çıktığı bilinen örme tekniklerinin yeni kullanımlarının ve yüzey dokularının araştırıldığı çalışmada; farklı örme teknikleriyle örülmüş yün lifi ve yün iplikleri kullanılmıştır. Nem ve sürtünme yoluyla birleştirilerek oluşturulan deneysel ürün numuneleri ve sanatsal giysi önermelerinde, yünün doğal ve sürdürülebilir özellikleri ile örme tekniğinin "geleneksel-yenilikçi" kullanımına örnek teşkil etmesi amaçlanmıştır. Çalışmada yer alan örme ve keçe yöntemleri ile oluşturulan uygulamaların, tasarımcılar ve sanatçılar için farklı bir bakış açısı sağlaması hedeflenmiştir.

Araştırmaya konu olan örme ve keçe yöntemleri ile yapılmış tekstil yapılarının, farklı kültürlerde çeşitli kullanımlar ve teknikler ile oluşturulduğu, günümüzde de bu kullanım ve tekniklerin geliştiği izlenmektedir. Geçmişte sadece fonksiyonel amaçlı kullanılan (giyinme, ısınma, yaygı, vb.) bu tekstil yapıları günümüzde sanatsal bir değer ile karşımıza çıkmaktadır. Keçeleşme özelliği, yünlü tekstiller için olumsuz bir özellik olarak bilinmektedir. Bu olumsuzluğun kumaş ve giysi tasarımında kullanımını zorlaştıran etkileri bulunurken, sanatsal nesne ve giysi oluşumunda ise gerek farklı yüzey etkileri sağlamada gerekse dikim

işlemi gerektirmeyen süreçlerde birçok yönden fayda sağladığı anlaşılmaktadır. Araştırmada çeşitli örme teknikleri kullanılarak oluşturulan ve parçadan bütüne doğru birleştirilerek temel formları sağlanan sanatsal örmeler, keçeleştirme yöntemi ile yeni, farklı, hacimli, sanatsal yapıları ortaya çıkarmaktadır. Çalışmalar, yapım aşaması süreçleriyle detaylı görseller ve anlatımlarla desteklenerek aktarılmaktadır.

Yün Malzemenin Sanat ve Tasarım Sürecine Katkısı

İnsanoğlunun kullandığı en eski kıl kökenli hayvansal lifler grubunda olan yün, yapısında barındırdığı farklı karakteristik özellikler nedeniyle Arkaik dönemden bugüne sayısız biçim ve form olanakları ile geniş bir kullanım alanına sahiptir. %100 doğal olduğu için, onlarca yıllık çabalara rağmen laboratuvar koşullarında bir benzerini yapmak hala mümkün görünmemektedir. Pulcuklu yüzeyi sayesinde ısı, nem ve alkali ortam varlığında kolayca keçeleşebilen yün lifi, tekstil yüzeyi anlamında ilk olarak keçe ile varlık bulmuştur. Keçe, bir taraftan hava şartlarından korunma ve örtünme gibi esas manada tekstil yüzeyi işlevini yerine getiren alanlarda kullanılırken, özellikle sağlık alanında yün kompreslerinin kullanımıyla geliştirilen tedavi yöntemleri günümüzde de devam etmektedir.

Yün ve yün ürünlerine işlevsel bir perspektiften bakıldığında; bükülebilme, şekil alabilme, yenilenebilme ve geri kazanım gücüne sahip olması nedeniyle, yalnızca korunma amaçlı değil, aynı zamanda tasarımda aktif bir yaklaşıma yönlendiren niteliklere de sahip olduğunu görmekteyiz. Yün malzemeyi günümüz sanat ve tasarım alanında farklı üretim yöntemleri ile elde edilen ve sanatsal eserlere ya da tasarım nesnelere dönüştürülebilen özellikleriyle değerlendirdiğimizde, nem çekme, ısı tutma, rüzgâr geçirmeme, güç tutuşurluk, kolay temizlenme, yalıtım gibi birçok özelliğinin yanı sıra doğal haliyle ya da bir dizi bitim işlemi uygulanarak oluşturulan yüzeyleri ile tasarımcıların ve sanatçıların sürdürülebilir tasarım anlayışı içerisinde önemli bir yere sahip olduğunu görmekteyiz. Bu özelliklerin yanı sıra keçeleşmiş yapıların 60'lı yıllardan bu yana doğallığı, kokuları veya tozu emmeme, havadaki zararlı maddeleri etkisizleştirebilme ve kırışmama yeteneğinden dolayı tekstil sanatı, lif sanatı ve diğer plastik sanat disiplinlerinde de etkileşimli bir malzeme olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Yün malzeme, "kullan at toplumu" çağında doğan genç tüketicilerin farkında olmadığı ekolojik, çevresel biyo-çözünür özellikleri ve aşınma ömrünün uzunluğu ile yenilenebilir bir lif kaynağı ve sanatsal alanda aranılan bir malzeme olmaya devam etmektedir. Günümüzde sürdürülebilirlik kavramına öncelik veren anlayışı temel alan tasarımcılar ve sanatçılar yün malzeme tercihleri ile ekolojik yaklaşımlara yönelmekte, güncel eğilimlerle ilişkili olarak tasarımlarda ve sanatsal üretimlerde yün malzeme ile bir dizi etkileşime girmektedirler. Bu etkileşimin somutlaştırılmasında, malzemenin tasarlama sürecine ve malzeme olanaklarını gösteren deneysel süreçlere rehberlik ettiği ve kaynak oluşturduğu da açıktır. Araştırmaya odaklanıldığında yün malzemenin tekstil ifadelerini genişleten; renk, sıcaklık, yapı, yüzey görüntüsü, gibi etkileşimli özellikler sağlama potansiyellerinin ve deneyimlenen tasarım değişkenlerinin keşfinde; farklı tekstil teknikleri ya da farklı disiplinlere ait tasarım yöntemlerinin kullanımı ile yeni etkileşimler yaratacağı ve ilişkiler kuracağı da ön görülebilir.

Sanat ve tasarım alanı hem teorik hem de pratik ilerleyen bir süreçte sahip olsa da eylem araştırmasıyla prototiplerin veya deneysel örneklerin yapılması, elde edilen sonuçların belirli bir kavrama oturtulmasını kolaylaştıracağı gibi daha anlaşılabilir ve ilişkilendirilebilir olmalarını da sağlamaktadır. Özellikle malzeme ile fiziksel temas geçildiğinde, süreç boyunca belirli soruları gündeme getirecek yapılar ve tasarımlar hakkında bilgi birikimine de erişilebilmektedir. Bir fikri somutlaştırmak aynı zamanda tasarımcının onun olası kullanımları hakkında tahminde bulunabilmesi anlamına da gelmektedir.

Bu amaçla çalışmanın eylem araştırmasında örme tekniği ile yün lifi birlikte kullanılarak prototipler deneyimlenmiş, yeni olası keçeleşmiş yapılar, estetik-sanatsal ifadeler önermenin bir yolu olarak kabul edilmiştir.

Örme Tekniği ve Giysiye Yansıyan Sanatsal Örnekleri

Örme tekniği; ipliklerin tek başına ya da topluca çözgüler halinde örücü iğne ve yardımcı elemanlar vasıtasıyla ilmekler haline getirilmesi, bunlar arasında da yan yana ve boyuna bağlantılar oluşturulması ile bir kumaş elde edilme işlemi olarak ifade edilir (Bahriyeli ve Özkendirici, 2009, s. 93).

Başka bir anlatımda; "Tekstilde bir kumaş oluşturma tekniği olan örme, teknolojinin söz konusu olmadığı ilk zamanlarda bile devamlı bir ipliğe, şiş, tığ, iğne ve mekik gibi araçlarla ilmeler verilerek bir araya getirilerek oluşturulmuştur. İnsanlar çeşitli yollar bulup iplikler ile kumaş elde etmiş ve giyinme ihtiyaçlarını bu yöntemle karşılamıştır. Örme tekniği hem tekstil hem de diğer sanat

alanlarında kullanılmaktadır. Günümüz sanatçıları, gelenekselliğin dışına çıkarak ya da geleneksel değerleri yeniden yorumlayarak örme sanatını yeni biçimleriyle ortaya çıkarmışlardır" (Tavman ve Oskay, 2012, s. 200).

Bayburtlu (2020, s. 71)' ya göre; örme, yapım aşamasında ve sonradan manipülasyon yoluyla sınırsız formun oluşturulmasını olanaklı kılan bir tekstil tekniği ve yapısıdır. Dolayısıyla hacimli etkilerin kolaylıkla uygulanabildiği, oldukça elverişli tekstil yapılar olarak tasarım ve sanat adına gerçekleştirilen birçok çalışmada yer almaktadır.

Günümüzde örme, giysi formuna yeni anlamlar kazandıran, sanatçının yaratıcılık sürecini etkileyerek katkı sağlayan, estetik giysiler üzerinden sanatın alanına, buradan da yaşamın içine karışan, yaşama dair duysal etkiler yaratan, düşündürten, şaşırtan, gülümseten, heyecanlandıran, sıcaklık, yumuşaklık gibi birçok duygu durumu yaşatan etkilere sahiptir (Bayburtlu, 2015, s. 104). Aynı zamanda örme kumaşlar, elle örülmüş olmaları nedeni ile hem yapan kişilere hem de onunla temas eden herkese güven duygusu hissettirmektedir.

"Özellikle 1960'lı yıllardan günümüze plastik sanatlar içinde biçim alan tekstil ya da lif sanatının farklı dönüşümler geçirdiği belirtilir. Tekstil ya da lif sanatı çatısı altında yer alan örme sanatının da 1990'lı yıllardan günümüze, daha yoğun bir postmodern atmosfer içinde, çağdaş sanatta yaşanan gelişmelere paralel olarak değişim göstermiş olduğunu ve teknolojik gelişmelerden de yararlandığı vurgulanır. Ayrıca lif sanatı içerisinde kendini gösteren örmenin, giyilebilir sanat anlayışıyla geleneksel kalıpların dışına çıkarak, farklı biçimlerde üretilmeye başlandığından da bahsedilir" (Oskay, 2019, s. 117-279).

Tokatlı ve Erzurumlu (2016, s. 194)'ya göre; lif sanatı, özelinde önemli bir yere sahip olan örme; geçmişten günümüze kadar insanoğlunun hayatında varlığını sürdürmeyi başarmıştır. Örmenin sanat alanında ifade aracı olarak kullanımı 1960'larda artmış, çağının sanat akımlarından ve teknolojik gelişimlerden etkilenmiştir.

Örme tekniği tasarım ve sanat alanında, hem elde geleneksel yöntemler ile hem de endüstride yaygın olarak kullanılan, üretilen tekniklerden biridir. Tekstil tasarımcısı Nanna Van Blaaderen el ve makine örme teknikleriyle tasarım ve sanatı bir araya getirmeyi başarmıştır. Çağın imkânlarından yararlanan sanatçı, geleneksel örme tekniklerini farklı bir biçimde yorumlayarak, giysiyi bedenle bütünleştirmeyi ve sanata dönüştürmeyi başarmıştır. İnsanın doğayla dengede kalması gerektiği düşüncesini benimseyen sanatçı, doğanın çeşitliliğinden görsel olarak ilham almaktadır (Oskay, 2019, s. 290-291). (Görsel 1).

Görsel 1. Nanna Van Blaaderen, El ve makine örme teknikleri, 2013

<https://thedarkerhorse.blogspot.com/2013/02/nanna-van-blaaderen.html> sayfasından erişilmiştir.

Diğer bir örnekte ise, örme tekstillere yenilikçi yaklaşımlarla koleksiyonlar hazırlayan Johan Ku'nun, heykelsi silüetlerle sanatsal giysileri birleştirmesi, tasarımlarını farklı gösterirken, kalın ipliklerle oluşturduğu formlar, giysilere hacim etkisini fazlasıyla vermektedir. Asimetrik çalışmaları ile örme sanatını farklı bir yere taşıırken aynı zamanda örmenin giysiyi dönüşümünde etkili ve farklı bir görsellik sağladığı görülmektedir (Görsel 2).

Görsel 2. Johan Ku, Kalın iplikler ile örme teknikleri, 2010

<https://giftoknitting.com/blog/friday-knitting-inspiration-johan-ku> sayfasından erişilmiştir.

Niederrhein Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Tekstil ve Giyim Teknolojisi Bölümü ile Woolmark International ve Moda markası Marc Cain arasındaki üniversite-sanayi işbirliğinin bir parçası olarak, ortaya konulan Tekstil Geleceğine Dokunmak "Örme Yün Couture" başlığı altında on öğrenciyle birlikte yürütülen yünlü kumaş ve yünlü ipliklerin yenilikçi ve yaratıcı tasarımlara dönüştürülmesiyle sonuçlanan sanayi ile araştırma ve geliştirme projesinin yürütücülüğü, Profesör Ellen Bendt ve Dr. Marina Elana üstlenmiştir. *Wachs*; projenin amacının, daha sonra "Yün Haftaları"nın bir parçası olarak halka sunulacak olan olağandışı yün koleksiyonları geliştirmek ve yünün benzersiz, doğal ve sürdürülebilir faydaları hakkında tüketiciler arasında farkındalık yaratmak amacıyla tipik olmayan iplik kombinasyonlarında örme ve keçe tekniklerinin kullanımını ortaya çıkarmak olduğunu belirtmektedir. Tekstillerin endüstriyel açıdan yeniden işlenebilirliğine ve sürdürülebilirliğine örnek olarak sunulacak sanatsal örme giysiler görsel 3'te yer almaktadır (URL 1).

Görsel 3. "Örme Yün Couture" Projesi, Yün malzeme, Örme tekniği, Öğrenci çalışmaları, 2012

https://www.grozbeckert.com/en/company/news/newsletter/knitting/2013/m2_knitting_wool_school_project.html sayfasından erişilmiştir.

Keçe Tekniği ve Giysiye Yansıyan Sanatsal Örnekleri

Yün liflerinin yoğunlaştırılması ve sıkıştırılması ile oluşturulan yumuşak ve dokunmamış yüzeyi ile keçe dünyanın en eski malzemelerinden biridir. Yün malzemenin keçeleşme süreci, ilk insanların hayatta kalmak için soğuktan ve diğer çevresel engellerden kurtulmak için geliştirdiği çok sayıda teknik ve geleneğin göstergesidir. Dokumasız, dokunmamış ya da dokusuz yüzeyler/tekstiller olarak da adlandırılan bu yapılar, koyun, devetüyü veya alpaka gibi hayvanların yünlerinin ıslak ya da kuru keçe yöntemleri ile keçeleşmesi sonucu meydana gelmektedir. Yünün keçeleşmesini sağlayan en önemli özelliği yapısında bulunan, balık pulcuklarını andıran, pulcuklu yapılarıdır. Başka bir deyişle; keçeleşme, belirli türdeki ham ipliklerin ve liflerin birbirine sürtünerek ve kaynaşarak, mümkün olandan çok daha yoğun bir kumaşa dönüşmesi işlemidir. Yenilenebilir yün elyafından yapılan ıslak keçe üretimi; basitçe yün liflerinin nem ve sürtünme ile birleştirilmesiyle oluşturulur. Keçeyi sıkıştırma yöntemleri, bir yapağı rulusunun zemine şiddetle çarpılmasıyla oluşturulan el yapımı versiyonlardan, yün liflerinin mekanik olarak birbirine sürtünmesiyle üretilen endüstriyel keçeye kadar çok çeşitlilik göstermektedir. Örme ve dokuma gibi uygulamalarla ilmek ilmek veya sıra sıra örülen yünden yapılan diğer kumaşların aksine keçenin içyapısı yoktur. Bu nedenle, üretim sürecinde kolaylıkla esnek, yarı saydam ve yoğun şekilleriyle özelleştirilebilmektedir. Ayrıca bitmiş keçe ürün, diğer yapılarda nadiren bulunan yıpranmadan kesilebilirliği ve hacimli formlara kolayca ulaşabilirliği açısından çok yönlülük göstermektedir.

Keçeyi tekstilin en eski kumaş yapılarından biri olarak tanımlayan Harris (2004, s. 50); keçenin, sıcak ve ıslak liflere (genellikle yün) basınç uygulanarak oluşturulduğunu, keçeleşme tekniğinde; lif pullarının birbirine kenetlenerek bir yapı meydana getirdiğini ve bu yapıdaki işlemin tersine çevrilemeyeceğini ifade etmektedir. Keçe tekniğinin Dünya'nın birçok yerinde bilinmesine rağmen özellikle Orta Doğu ve Orta Asya'da yaygın olarak kullanıldığını ve orada hala önemli bir yere sahip olduğunu belirtmektedir. Barber'ın Prehistoric Textiles adlı yayınında (1991, s. 216); S. Deny'nin, Laufer ve Meister'in araştırmalarına dayanarak, keçenin türlerinden birinin gevşek elyaflardan yapılan teknik, diğerinin ise lifin önce eğrilip ve dokunup, elde edilen kumaşın daha sonra keçeleştirilmesi ile ortaya çıkan teknik şeklinde ifade etmektedir. Bununla birlikte üçüncü bir keçe türünü de; örme keçenin de İsveçli köylüler tarafından kalın kışlık şapka yapımı için uygulandığını belirtmektedir. Bu şapkaların yapımında ihtiyaç duyulan boyutun iki katı kadar bir şapka örüldüğünü ve sonrasında keçeleştirilerek yarı yarıya boyutun düştüğünü ve iki kat kalınlık sağlayarak kullanıldığını belirtmektedir. Elyaf keçe yapımı tekniğini; Asya ve Hindistan halkının temizlenmiş yünü katmanlar şeklinde bir paspas üzerine sererek ılık su veya peynir altı suyunun (whey) elyaflar üzerine serpilerek, paspasın rulo haline getirilip yoğrularak sürtünme ve basınç uygulanması ile liflerin birbirine bağlanarak iç içe geçmesi ile oluştuğunu açıklamaktadır. Dokunmuş kumaşın keçeleşme tekniğini ise; dokuma tekniğinin kendi özelliğinin iç içe geçmiş yapısından dolayı rulo şeklinde sarılarak yapılmasına gerek olmadığını vurgulamaktadır. Sadece ıslak ve tercihen sıcak koşullarda, yüzeyin istenen derecede matlaşana kadar yoğrulduğunu, ezildiğini ve dövülmesi gerektiğini anlatmaktadır. Genellikle bu işlemin dokuma tezgahından çıktıktan sonra yıkama, ağartma, kestirme, yüzey düzeltme vb. ile birlikte apre işleminin bir parçası olarak yapıldığını da eklemektedir. Ayrıca Akça Tokatlı ve Erzurumlu, (2016, s. 196) ise; ıslak ve kuru yöntemlerle, yün elyafının pulcuklu yapısının birbirine tutunması ve sıkıştırılması ile keçeleşme sağlandığını, ıslak yöntemde keçe yapılırken sabun ve su gibi katkı maddelerinin kullanımının keçeleşmeyi kolaylaştırdığını ifade etmektedir. Kuru yöntemle keçe elde edilmesinde ise, elyafa iğneleme yapılarak birbirine tutunmasının sağlandığı belirtilir. Keçe yöntemi ile elde edilen sanat eserleri gözlemlendiğinde ise, yün elyafının tek kullanıldığı örneklerle sık karşılaşıldığı, yün keçeleşirken diğer tekstil malzemeleri ile birlikte farklı bir yapı oluşturulabildiği aktarılmaktadır. Bunun yanı sıra iplik, kumaş gibi temel tekstil malzemelerini keçeleştirme işlemi sırasında bir arada kullanarak sanatsal anlatıma görsel değerler kazandırılabilirdiği de vurgulanmaktadır. Acar (2010, s.21) ise; Anadolu'da geçmiş dönemlerde dokuma kumaşlara keçeleştirme işlemi uygulanarak aba, şayak gibi kumaşların üretildiğini ifade eder. Ayrıca bu işlemin Avrupa'da özellikle yünlü kumaşların iklim ve yetiştirme koşulları, tekstil gelenekleri nedeniyle yoğun olarak üretildiği İngiltere'de "fulling mill" adı verilen kumaşın keçeleştirme işletmelerinde yapılmış olduğunu vurgular. "Fulling" teriminin Türkiye'deki yazılı tekstil kaynaklarında "dinkleme" olarak karşılık bulunduğunu dinklemenin "mekanik" grubunda yer alan bir "bitim işlemi" olarak uygulandığını belirtir.

Köklü bir ruhsal ve antropolojik öğeye sahip bir zanaat olan keçe, sayısız kültürde farklı şekillerde kullanılmış, günümüz tasarımlarında da, katmanlı ve hacimli etkileriyle etkin bir rolde yerini almaya başlamıştır. Uzun ve büyüleyici tarihinde çadırdan, konutlara, askeri zırhtan, rahat kışlık giysilere, kavramsal sanattan süreç sanatına kadar hemen hemen her alanda kullanılmıştır. Günümüzde sanatsal giysilerin oluşturulmasında da sıklıkla karşımıza çıkmaktadır.

Çağdaş tasarımcıların yün malzemenin faydacı değerini kabul etmeleri ile birlikte, yün ve yünlü yüzeylerin özellikle sıfır atık ilkesi ile oluşturulan çağdaş örneklerinde, üretilen nesnenin teknik, süreç ve malzeme bakımından geniş bir süreci kapsadığı görülmektedir. Örneğin, Françoise Hoffmann keçe ve "nuno keçeleme" adı verilen bir teknikte çalışmaktadır. Bu teknik, Hoffman'ın hem tekstillerle çalışmasına hem de dikişleri ortadan kaldırmasına izin vererek, dikişsiz hacimli parçalar yapmasını mümkün kılmaktadır. Dolayısıyla bu durumda keçenin birçok benzersiz özelliğinden birini, kumaşın tasarımıyla aynı anda oluşturulabileceğini göstermektedir (Kahn, 2018). (Görsel 4).

Görsel 4. Francoise Hoffmann, Keçe tekniği ile sanatsal giysi örneği, (Kahn, 2018).

<https://textileartscenter.com/feature/zero-waste-fashion-design> sayfasından erişilmiştir.

Günlük, sanatsal giysi ya da kostümlerde yünün şekil alabilme özelliğinden yararlanılarak kullanılan keçe formlar Marjolein Dallinga'nın keçe giysilerine de kaynaklık etmektedir. Keçe heykeller gibi oluşturduğu giysileri, insanlarla doğal dünya arasında diyaloglar kuran iletişimsel yapılar olarak gören Dallinga; her ne kadar heykellerinin izleyiciler tarafından statik bir sanat formu olarak algılandığından bahsetse de kendisinin bunu daha çok bir hareket olarak gördüğünü ifade etmektedir. Oluşturduğu formlarda yün liflerinden keçeye doğru bir dönüşüm olduğunu açıklayan Dallinga, "bütün kostümlerim ilişkiler, arzular, bağlantı ve yalnızlık özlemleri için metaforlardır. Yaratıcılık ve sanat, çatışan duyguların dansından doğar" demektedir. Dallinga, deniz organizmaları ve onların hegzagonal (altıgen, altı kenarlı) olarak bir araya gelişlerini, malzemeye ve geniş ölçekte yüzeylere taşımakta, yaşayan organizmalarla iklim ilişkisini inceleyerek, yün malzeme organizasyonları üzerine çalışmaktadır (Marks, 2017). (Görsel 5).

Görsel 5. Marjolein Dallinga, Keçe tekniği ile sanatsal kostüm örneği, (Marks, 2017).

<https://www.vice.com/en/article/mgpmvy/marjolein-dallinga-felt-artist-organic-sculptures> sayfasından erişilmiştir.

Örme Yüzeylerin Keçeleştirilmesi ile Oluşan Hacimli Sanat Nesnelere ve Sanatsal Giysi Önergeleri

Arantes (2020, s. 152), tekstil yüzeyleri ve dönüşümlerinin, taş, ahşap, metal vb. gibi diğer yüzey türlerinden ve manipülasyonlarından temel olarak farklı olduğunu ifade eder. Daha eksiksiz bir anlayış kazanmak için yüzeylerin ne olduğunu, yaratılmalarını ve dönüşümlerinin neleri gerektirdiğini ve tüm bunların insan toplulukları, zanaat pratikleri, tasarım ve sanat uygulamaları ile nasıl iç içe geçtiği konusunda, tekstil malzemelerine ve bunların yüzeylere karışmasına da dikkat çekmek gerektiğini vurgular.

Semper de (2011, s. 175), bir tekstilin karakterini belirleyen iki temel öge tanımlar; biri bağlama diğeri ise örtmedir. Semper'in tanımına göre, tekstil yapısı ve yüzey birbiriyle ilişkilidir: form (örtü), yapı ile yüzey görünümü arasında ilişki kuran birimin (bağlama) tekrarına dayanan hiyerarşik olmayan bir sistemden türetilmiştir. Bir yapısal tekstil tekniği olarak örgüye atıfta bulunulan ilmek, konstrüksiyondaki temel birimi oluşturur. Bu nedenle örme yapım sistemi, tek birimlerin birikimine dayandığından, elde edilen yüzeyler çeşitli hacimli şekilleri barındırmaktadır.

Yüzey estetiğine odaklanan bu çalışmada kullanılan ipliğin karakterine bağlı olarak, hem düz hem de hacimli dokular elde edilmiştir. Örme yapılar oluşturmak için kullanılan küçük ölçekli birimlerin birikimiyle (parçadan-bütüne), yüzey elemanlarının hem organik hem de geometrik tekrarlı düzenine izin verilmiştir. Bu yapım tekniğinin bir sonucu olarak, örgü bir yapının yüzeyinin ağırlıklı ışık ve hareketin dışavurumunu yansıtan dokusal ve hacimli bir ifadeye büründüğü izlenmektedir. Tekrarlayarak geliştirilen birimler, Deleuze'nun fark ve tekrar felsefesi kullanılarak oluşturulmuştur.

Deleuze içsel benzerlik üretiminin bir parçası olan tekrarı, fark ile açıklayan bir düşünce düzleminde ele almaktadır. Tekrarın sıradan bir tekrar ürettiğini ancak yapıtta, eserde veya düşüncede aynıyı veya benzeri değil, farklılığı üretme açılımı olduğunu ifade etmektedir (Deleuze, 2017, s. 278).

Tekrar eden farklılıkların yeni oluşumlara yol açtığı düşünüldüğünde, Deleuze felsefesindeki tekrarın bilinen anlamının dışına çıktığı ve tekrarın artık farklılıkları olumlayan gücü ile 'başka' bir tekrara, bir yaratıma dönüştüğü gözlenir. Dolayısıyla Deleuze'ün tekrar anlayışındaki farkın tekstil sanatı içinde biçimi ortaya koyan, farklılıkları içinde barındıran bir oluşuma zemin hazırladığı söylenebilir. Dolayısıyla Deleuze'ün felsefesi bu çalışmada fark üzerine kurulu tekrarın değerlendirilmesiyle oluşurken, tekstil sanatı içindeki tasarım düşüncesine getirdiği bakış açıları da ifade edilmeye çalışılmıştır.

Duncum'da (2017, s. 12) Deleuze'a ek olarak, ritmik düzen içerisinde yineleme oluşturan birimlerin tekrar hareketlerinin biçimin kendisi olarak kabul edilebileceğini ve birimlerin renk, ton, zıtlık vb. gibi düzenleme ilkeleri çerçevesinde ele aldığımızda incelemeye ilişkin analiz yönteminin kompozisyon yöntemi olarak tanımlayabileceğimizi aktarır. Bu yöntemin aynı zamanda, modernist biçimciliğin çerçevesinde, yakın plan gözlemleri, çok kullanılan tekrarları, desen ve çeşitlilik içeren görsel etkiyi, geleneksel güzellik anlayışına sahip içeriği, açıklığı, netliği, uyumlu ve simetrik bir anlayış ile yerleştirilen imgesel özellikleri analiz etmek için doğrudan kullanılabilirimizi savunur. Bu anlayışla tekrar (değişken tekrar, aralıklı tekrar), simetri, uyum, ritim, denge, düzen, ölçü, oran-orantı gibi kavramların tasarımda tekrarı oluşturan biçim unsurları olduğunu söylemek mümkündür. Tekrar aslında bir biçimlendirme yöntemi olarak da kullanılmış olur. Zelanski ve Fisher'da(1996, s. 36), özdeş veya benzer çizgilerin, şekillerin, formların, dokuların, değerler veya renklerin tekrarlanmasının öngörülebilir bir model oluşturduğunu açıklamaktadır.

Uyumlu bir kompozisyon yapısı oluşturmak için aynı görünen ama farklı birimlerden tekrarlama yoluyla elde edilen örme denemeleriyle oluşturulan hacimli sanatsal çalışmalara yer verilen bu başlık altında, farklı formlardan kendi türlerini oluşturan ve farkların forma kendi anlamını verdiği "Biogenez", "Yosunlar" ve "Döngü" adlı üç farklı tema ele alınmıştır. Temalar ortak malzeme, farklı örme teknikleri ve kişisel yorumlamalarla parçadan tekrarlayarak bütüne doğru oluşum gösteren bir yöntemle ele alınmıştır. Tasarım basamakları görseller eşliğinde detaylı bir şekilde açıklanmaktadır.

İlk örnek; biyolojik formlardan esinlenilerek oluşturulan "Biogenez" adlı çalışmadır. Bu çalışmada yeni zellanda yün elyafı ve merinos yün ipliği kullanılmıştır. Çalışmada konsept oluşturulduktan sonra eskizlerin çizimine başlanmış ve yün ipliklerle tığ yardımı ile numune örgüler denenmiştir (Görsel 6). Elde ıslak keçeleme yönteminde istenilen keçeleşme seviyesine ulaşıldıktan sonra makinada soğuk durulama ile de dokuyu sabitlemek için kilitleme yöntemi kullanılmıştır.

Görsel 6. Renk, biçim, doku öngörüsü için ön eskizler ve numune denemeleri.

Numune denemelerinde örgünün daha gevşek örülmesi gerektiği anlaşılmıştır. Sıkı örgülerde keçeleşme, yüzeyde örgü efektlerini kapatmıştır. Gevşek örgülerde ise alana müdahale şansı doğmuştur. Ana tasarımda dantel örme tekniği ile temel form ayarlandıktan sonra, ölçeklendirilmeler ve yerleşim planı geliştirilmiştir (Görsel 7).

Görsel 7. Küçük ölçekli birimlerin birleştirilmesi ile elde edilen temel form oluşumları ve yerleşim planı.

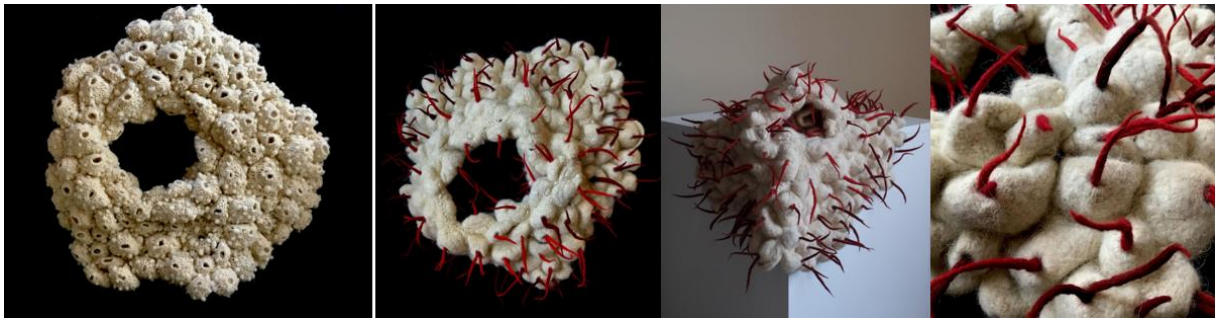
Motiflerin devamlılığında farklı boyutlardaki ilmeklerle örülen temel form büyütülüp, küçültülerek 120 adet birim geliştirilmiştir. Bu birimlerin tekstil yüzeyine tekrarlayarak nasıl dahil edilebileceği araştırılmış, farklı birleştirme yöntemleri (dikiş, düğüm) denenmiştir. Sonuç olarak oluşturulan birimlerin birbirlerine yine örme tekniği ile birleştirilmesinin dokuyu bozmadığına karar verilmiştir. Tüm yüzeyin farklı karakterlerdeki birimlerle birleştirilmesinden sonra alan derinliğini vurgulamak için örgü boşluklarının içine yün elyaflar yerleştirilmiş ve yüzeydeki gölge oyunu ile doku olasılıkları artırılarak derinliğin görünmesi sağlanmıştır.

Görsel 8. Elde ıslak keçe tekniği ile keçeleştirme işlemi.

Oluşturulan ana yüzeye ıslak keçeleme yöntemi uygulanmış (Görsel 8) ve istenilen keçeleşme seviyesine ulaşıldıktan sonra makinada soğuk durulama ile kilitleme yöntemi gerçekleştirilmiştir. Formun iki tarafının da kullanılabilirliği alternatif bir deneyim sunarken, farklı boyutlara sahip olan her bir birim, sanat nesnesi içinde farklı ifadeler oluşturmaktadır.

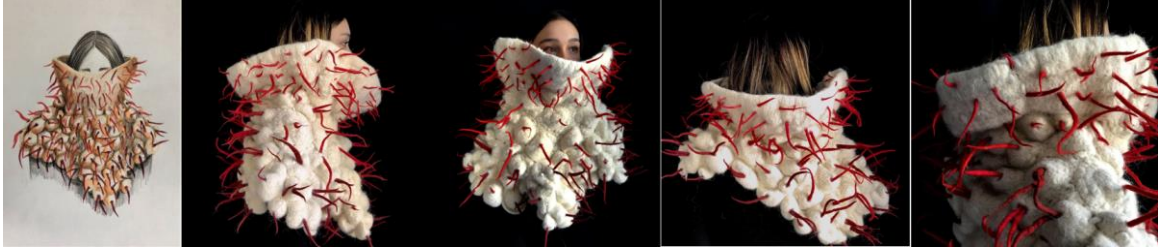
Keçeleşmiş örme forma ikinci bir rengin eklenmesi ile doğal, boyanmamış ipliklerin aksine bir kontrast sağlamıştır. Kırmızı ve tonlarına boyanmış yün elyafları ile ıslak keçe tekniğinde oluşturulan sivri keçe parçalar, örülmüş parçanın çok daha ayrıntılı bir şekilde görülmesini sağlamış, hem renk hem de form olarak daha yakından bakıldığında, izleyiciyi ipliklerdeki farkı keşfetmeye teşvik etmiştir (Görsel 9).

Görsel 9. Kilitlenmiş keçeleşen form ve 2.renk keçeleşmiş alanların dikiş yöntemi ile yüzeye eklenmesi ve sanat nesnesine dönüşüm, 2021, S. Tuğba Arabalı Koşar.

Dokunması merak uyandıran, dokunsal bir sürece hizmet eden örme keçe formu önce bir sanat nesnesi olarak kaidede, ardından başka bir form oluşturularak fotoğflanmış ve giysi önerisi olarak da beden üzerinde sunulmuştur. Bu farklı üç form malzemenin çevreyle nasıl tepki verdiğine ve farklı dış destek kullanıldığında nasıl görüldüğüne dair fikirler vererek, oluşturulan çalışmanın karakteri en iyi şekilde yansıtılmak istenmiştir.

Malzemenin doğal mukavemeti ile meydana gelen organik form ile oluşturulan ilk örme yüzey, yün elyaflarıyla desteklenen farklı bir yüzeye evrilmiş, keçeleşme işlemiyle birlikte değişerek daha farklı bir görünüme kavuşmuştur. Her bir deneme sonucu yeni bir sanatsal nesneye dönüşen çalışmanın dört farklı açıdan sunumu fotoğraflanarak üretim aşamasındaki parçadan bütüne gidiş serüveni oluşum serüvenine de katkı sunmuştur (Görsel 10).

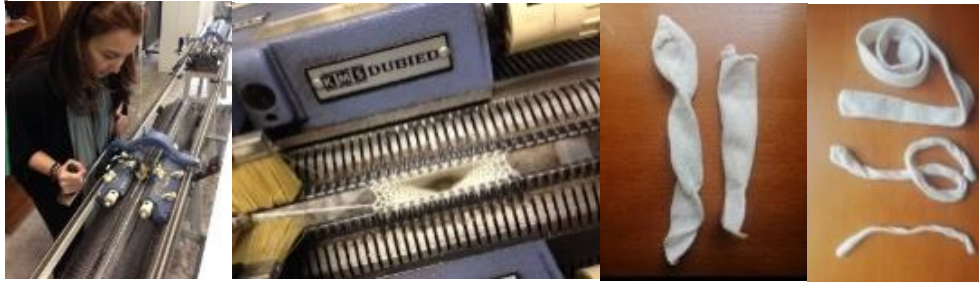
Görsel 10. Sanatsal giysi için taslak eskizi ve giysiye dönüşüm, 2021, S. Tuğba Arabalı Koşar.

Diğer çalışmada ise; yağmur ormanlarındaki yosunlardan esinlenilmiştir. "Yosunlar" adlı çalışmada görsellere en yakın görüntüyü sağlamak için eskizler yapılmış, malzeme ve teknik araştırmasına girilmiştir (Görsel 11). Eskizlerin ışığında, malzeme olarak yün ipliği ile el örgü makinasında ve elde çeşitli denemeler uygulanmıştır. Makine örgüsünde çift katlı torba/hortum örme tekniği denenmiştir. Makine örgü denemelerindeki form etkisi, kullanılan yün ipliğinin inceliğinden dolayı zayıf kaldığı için el örgüsü ile daha kalın, hacimli yüzeyler elde edilebileceği öngörülerek el örgüsü denemeleri yapılmıştır. El örgüsünde öncelikle yün ipliği kullanılmıştır. Sonrasında yün ve ipek ipliği birlikte denenmiştir. İpek ipliğinin yün ipliklerin arasında kullanılması ile yüzeyde parlaklık sağlanarak ıslaklık etkisi vermesi amaçlanmıştır.

Görsel 11. "Yosunlar", Esinlenilen görseller ve renk, biçim, doku öngörüsü için ön eskizler

İlk olarak el örgü makinasında denemeler yapılmıştır. Bu denemeler, ince yün ipliği kullanılarak farklı uzunlukta ve farklı çaplarda yapıldıktan sonra ıslak keçe yöntemi ile keçeleştirilmiştir (Görsel 12). İstenilen yüzey görseli elde edilemediği için farklı teknik arayışlar ile elde örme tekniği denenmiştir.

Görsel 12. Makina örgüsü denemeleri, Marmara Üniversitesi, GSF, Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü örme atölyesi, Makinada örülen örmelerin keçeleştirilmiş örnekleri, 2018.

El örgü makinasında yapılan denemelerin hacim ve form etkisinin zayıf kalmasından dolayı tamamen elde yapılmak üzere denemelere başlanılmıştır. Bu denemeler, farklı uzunluklarda elde parmaklar yardımı ile tüp şeklinde örülmüşlerdir (Görsel 13). Bu örnekler yaklaşık 3Nm kalınlığında %100 yün iplikler ile birlikte yün/ipek (yaklaşık %99yün/%1 ipek) karışımı iplikler kullanılarak da denemeler yapılmıştır. İpek iplik yün ipliklerin arasında parlaklık ve ıslaklık hissi verme düşüncesi ile yün iplikler arasına eklenmiştir. Boyandığı zaman yosunların görselliğine daha yakın bir görüntü sağlanmıştır. Denemeler tamamlandıktan sonra örülen parçalar altı farklı yeşil renge boyanıp, bu renklerin tonlamaları ile çeşitlenerek yaklaşık on renk elde edilmiştir, belli gruplar halinde boyanın içinde farklı zaman dilimleri şeklinde bekletilerek koyu, orta ve açık tonlar ortaya çıkmıştır (Görsel 13).

Görsel 13. Elde örülen farklı boydaki uygulamalar ve boyama aşamaları.

Boyaması yapılan çalışmalardan belli bir kısım keçeleştirilmemiş diğer parçalar ise; öncelikle yüksek sıcaklıkta, elde ıslak keçe tekniği ile keçeleştirilerek, renk uygunluğuna bakılmıştır. Rengi yetersiz olan gruplar tekrardan boyanarak parça adetleri tamamlanana kadar bu işlem devam etmiştir. İkinci aşamada ise, örmelerin belli bir grubu birbirlerine kenetlenmesi ve sıkışması için çamaşır makinasında yıkanarak, çalışmada kullanılacak parçalar arasına girmiştir (Görsel 14).

Görsel 14. Keçeleşmemiş, elde ıslak keçe ve makinada keçeleşmiş örme görselleri.

Renkleri tamamlanan ve keçeleştirilen örmelerin parçadan bütüne kadar tüm aşamalarında sergilenmeye hazır olan çalışmalar sanatsal giysi formuna dönüşmeden önce de farklı şekilde sanatsal nesne olarak sergilenmiştir (Görsel 15).

Görsel 15. Boyanmadan ve boyandıktan sonra, sanat nesnesi olarak sergilenme, 2018, F. Yelda Gezicioğlu.

Sanatsal giysi formunu oluştururken yapılan örme parçaları teker teker bir tekstil ürününe dikilerek yüzeyde renk gamı oluşacak şekilde yerleştirilmiştir. Çoğunluğu keçeleşmiş örme parçalardan oluşan çalışmada, yaklaşık iki yüz elli adet uzunlu kısıklı örme parçaları kullanılmıştır (Görsel 16).

Görsel 16. Sanatsal giysi için taslak eskizleri ve sanatsal giysiye dönüşüm, 2018, F. Yelda Gezicioğlu

Döngü adlı çalışma ise, doğanın içinde yaşayan herşeyin birbirine bağlı ve birbirini destekleyen muhteşem döngüsünden ilham alınarak oluşturulmuştur. Çalışmanın eskizleri yapıldıktan sonra malzeme seçimine gidilmiş ve doğal boyanmamış %100 yün iplik kullanılarak, yaklaşık 20 cm boyutlarında 40 numara şiş yardımıyla elle örülerek özgün form ve hacim etkisi arayışları ile denemeler yapılmıştır (Görsel 17).

Görsel 17. Eskizler ve denemeler.

Yapılan denemeler sonucu doku, form, hacim ve genel görsellik açısından irdelenerek özgün bir yapı arayışına girilmiş ve konuya en uygun örnek seçilmiştir. Seçilen örnek çoğaltılarak yüzey yerleştirmesi yapılmıştır (Görsel 18).

Görsel 18. Yerleştirme işlem basamakları.

Her bir parça farklı yüzey oluşturacak şekilde örülmüştür. Parçadan bütüne doğru etkili bir görsellik sağlanana kadar örme işlemine devam edilerek hacimli formlar yaratılmıştır. Her bir parçaya hareket verilerek yan yana yerleştirme sağlanmıştır. Parçaların bütünlüğü sağlandığında duvarda ya da kaide üzerinde sergilenmeye hazır bir eser haline getirilmiştir (Görsel 19).

Görsel 19. Keçeleşmeden sanat nesnesi olarak sergileme , 2022.

Keçe yönteminin yaratma ve üretim sürecine katkısı önemlidir. Bu yüzden her bir parçaya sıcak su ve sabun yardımıyla elde ıslak keçe yöntemi uygulanmıştır. Keçeleşme istenilen düzeye geldikten sonra kurutulmuş ve bir form verilerek parçalar yan yana dikilerek farklı bir yüzey yaratma sürecine girilmiştir (Görsel 20).

Görsel 20. Keçeleştirme ve yerleştirme.

Çalışmaya, parçadan bütüne gidilerek yeni bir boyut kazandırılmıştır. Sanatsal bir yaratıma dönüştürülerek yeniden biçimlendirilmiştir (Görsel 21).

Görsel 21. Keçeleştikten sonra sanat nesnesi olarak sergileme, 2022, Mine Beşen Yalçın.

Son olarak, dokunsallık ve görsellik öne çıkartılarak, sanatsal form arayışları ile beden üzerinde hacim ve şekil verilerek işlevi değiştirilmiş ve yeni bir anlatım dili oluşturularak yorumlanmıştır. Çalışmanın değişerek duvar ve kaide dışında vücudun üzerinde kullanılışı ile yeniden bir anlamlandırma söz konusu olmuştur. Yaratılan ürünler, geleneksel bir yöntem olan örme ve keçe tekniği kullanılarak el emeğine dayalı bir biçimde üretilmiş ve yeni bir kimlik kazanmıştır (Görsel 22).

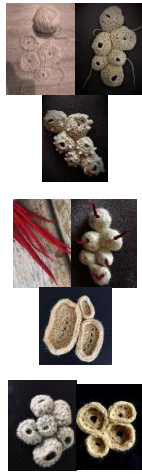
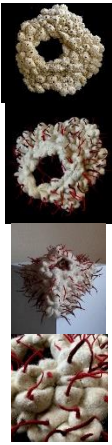

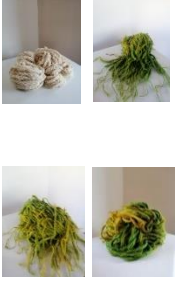

Görsel 22. "Döngü", Sanatsal giysi taslak eskizi ve giysiyi dönüşüm, 2022, Mine Beşen Yalçın.

Değerlendirme

Eylem araştırmasına dayanarak, yapılan çalışma sonuçları, tasarım için metodolojik bir çerçevede tablo 1'de tanımlanmıştır. Tabloda bulunan ifadeler, tasarım deneyleri üzerine inşa edilmiş tanımlardır: bireysel tasarım süreçlerinin anlaşılmasını amaçlayan açıklamalar olarak da görülebilir.

Elde örme teknikleri kullanılarak sonrasında keçeleştirme yöntemleri ile "Biogenez", "Yosunlar" ve "Döngü" temaları ile toplamda üç farklı çalışma ortaya konmuştur. Her bir çalışma için farklı konuların seçilmesi, farklı örme yöntemlerinin kullanılması çalışmaların yüzeyinde ve genel görüntüsünde form, doku, biçim olarak görsel farklılıklar yaratılmasını sağlamıştır. Tekstilin yapısal düşüncesi, tasarımcının mikro ve makro seviyelerde yüzey tasarımının derinliğiyle oynamasına izin vererek, kişinin yakın alandan uzak alana kadar çeşitli boyutları birbiriyle ilişkilendirmede ve ayrıca ayrımı kırmak için farklı denemelerde bulunmasında özgür olduğunu göstermektedir.

Albers, (2000). "tekstil tasarım sürecinin tanımlamasında sürecin iki temel boyutuna atıfta bulunur: iç yapı; malzeme, yapıcı yapı ve dış yapı; bağlamın doku olduğu yüzey görünümü" şeklinde ifade eder. Dolayısıyla yapı ve dokuya bağlı oluşturulan yüzey araştırmalarında ilk eskizlerin ve deneme uygulamalarının sonucu olumlu etkilediği açıktır. Tekstilin dokusal formlarının görsel organizasyonunu tasarlamak, yapı tarafından oluşturulan desenlerin yüzeyde nasıl düzenlendiği boyut, şekil, renk, konum ve yön gibi değişkenler tasarımcının yorumuna, tekniğin elverişliliğine bağlı değişkenlik göstermiştir. Çalışmada ortak benzerlik sadece yün elyafının örme tekniği ile birleşerek sonrasında keçeleştirme yöntemi ile sanatsal nesne ve giysilere dönüşmesidir. Örme yapıların yüzey özellikleri, yapısal tasarımı ile kullanılan ipliklerin karakteri arasındaki ilişkiye dayanmaktadır. Buna göre özel iplik çeşitleri kullanılarak başka desen ve boyut ifadeleri de elde edilebileceği gibi farklı deneyimlemelerin tekstil tasarımına ve sanatına yeni bir bakış açısı da kazandıracadı açıktır.

Tema	Teknik	Malzeme Renk	İlk Eskizler	Deneme Araştırmaları	Sanat Nesnesi	Sanatsal Giysi
"Biogenez"	Elde tuğ ile örme, keçeleştirme, dikiş ve örme tekniği ile birleştirme	Yün Ekru				
"Yosunlar"	Elde parmaklar ile örme, keçeleştirme, dikiş ile birleştirme	Yün/lpek Yeşil tonlarına boyandı				
"Döngü"	Elde şiş ile örme, keçeleştirme, dikiş ile birleştirme	Yün Kahve rengi				

Tablo 1. "Biogenez", "Yosunlar", "Döngü" Örnekleri Değerlendirme Tablosu,
Düzenleyen: S.Tuğba Arabalı Koşar, F.Yelda Gezicioğlu, Mine Beşen Yalçın.

Sonuç

1960'lardan bu yana, tekstil tasarımı ve sanatı alanında yoğun bir deney ve yenilik dönemi olmuştur. Özellikle keçe ve örme tekniklerinin kullanımı geleneksel alanların dışına çıkarak aksesuar ve kostüm tasarımından mimariye, ev mobilyası ve ürün tasarımına kadar her alanı kapsayacak şekilde genişlemiştir.

Hızlı moda endüstrisinin, doğal kaynakları hızla tüketmesiyle birlikte tasarımcılar ve üreticiler için çözümler sağlayacak yeni ve gelişmekte olan teknolojilerin kullanımıyla birlikte sürdürülebilir, yenilenebilir olan yün lifi hem örme hem de keçe teknikleriyle birlikte gerek sanayide gerekse sanatsal alanlarda sıklıkla kullanılmaya başlanmıştır.

Tasarımcılar ve sanatçılar keçe ve örme tekniklerini hacimli formlara dönüştürülebildiği ve dönüşen formda kalabildiği için bir yorum aracı olarak benimsemişlerdir. Yapım süreçlerinde tüm renk, şekil ve manipülasyonun uygulanabildiği sanat nesnelere ve dikişsiz sanatsal giysiler üretmişlerdir. Geleneksel giysi üretim tekniklerini kullanarak giysiler üretmek yerine, geleneksel keçe, nuno keçe, iğneleme keçe ile örme tekniklerinin tüm alternatifleri ile organik formlar ve hacimli yüzeyler elde etmişlerdir.

Çalışmalarda farklılığın ortaya koyulabilmesi için oluşturulan bütünü kendini ve bağlamını yeniden yaratarak var olması esas alınmıştır. Bu durum Deleuze'un yaklaşımını destekler. Deleuze'un felsefedeki kavramları dönüştürme ideası oluşturulan sanatsal çalışmalara farklı bakış açıları getirmiştir. Biri yapı (Sanat nesnesi) diğeri yapının kendi içinde korunduğu formdur(Sanatsal giysi). Dolayısıyla oluşturulan tekrarlar, düzenin amacını, dinamikliğini, farklılığın tekrarını sorgulayarak düşünsel ve görsel olarak yaklaşımlarda bulunulmasına izin vermiştir. Keçe ve örme teknikleri ile oluşturulan hacimli yüzey önermelerinde lif kaynağının keçeleşme özelliğinden yararlanılarak farklı örme teknikleri (tığ, şiş, elde tüp örme {parmaklar}) ile elde edilen üç adet sanatsal nesne haline dönüşebilen giysi önerisi sunulmuştur.

Yenilik getirme amacı ve sanatsal olasılık için oluşturulan önermelerde ham yün elyaf ve iplikleri ile farklı bir bakış açısı yakalanmak istenmiştir. Yapısal bir teknikte, ipliklerin karakteri ve türü tekrarın formunu oluşturmuş ve dokudaki desen tekrarının görsel organizasyonunu tanımlamışlardır. Görsel ifadeye ek olarak, tekstilin dokusal karakterini de yansıtmaktadırlar. Doğrudan tekstil yüzeyinin yapısı ile çalışmak, tasarımcının tasarım sürecinde görsel olanın yanı sıra dokusal bir dili bütünleştirmesini de sağlamıştır. Bu nedenle çalışmada, tekstil yüzeyindeki doku etkilerinin, iplikler ve yapı arasındaki ilişkilerin hem dokusal hem de görsel olarak ifade edilebilirliğini pekiştirdiği düşünülmektedir. Aynı ipliklerin çeşitli tekniklerle kullanılması, örneğin dokuma, örme ya da aynı yapıyı farklı ipliklerle kullanmak, farklı yüzey ifadeleri oluşturabildiği gibi aynı yapının farklı tekniklerini aynı iplikle kullanmak da farklı yüzey etkileri oluşturabilmektedir. Her yapısal tekstil tekniği belirli bir yapıya işaret etmekte ve bu nedenle, her teknik belirli bir yüzey ifadesi alanı oluşturmaktadır. Diğer plastik sanatlarda olduğu gibi, yüzey ifadesinin yapımında burada da maddeyi anlama dönüştüren tasarımcının tesadüfen veya bilinçli olarak seçtiği malzeme ve teknik kullanımı tasarımcıların ihtiyaçlarına hizmet etmiştir. Tüm sanatlarda olduğu gibi yüzey derinliği oluşturmaya benzer şekilde, üst üste binen katmanlar ve tekstil tasarımı ortamının yapısal karakteri, bir yandan tasarımcının yüzey ifadesini tanımlarken aynı zamanda alan derinliği ile oynamasına da olanak sağlamıştır. İpliklerin yapı içinde birbirine geçme şekli, kademeli olarak tekstil yüzeyinde görünen katmanları oluşturmuştur. Tekstil sanatı içinde keçe ve örme tekniğinin birlikteliğini araştıran ve sanatsal arayışlarla çeşitlenerek farklı bir boyut kazandırılarak elde edilen bu tekstil formlarının hem birer sanat nesnesine hem de sanatsal giysilere dönüşme hedefine ulaşıldığı düşünülmektedir. Ayrıca bu çalışmalarla; sanat ve tasarım arasındaki yoğun etkileşimin malzeme, teknik ve sanatsal yorum ile paralel gittiği görülmüştür. Ortaya çıkan sanatsal giysilerin aynı zamanda bir performans gösterisi ile kaidede nasıl birer sanat nesnesine dönüştüğünün de videolu anlatımla beraber sunulabilme fikri de geliştirilmiştir. Tekstil ve moda sürecini sanatsal yaratılarla etkilemek için performansın ilk kurulduğunda hareket tasarımının nasıl eklenebileceğini daha fazla araştırmayı ve bunu yaparken mevcut projede bulunan parçadan bütüne giden hacimli formları zenginleştirmek amaçlanmaktadır.

Çalışma; sadece el örgüsü, tığ işi ve keçe tekniklerinin sınırsızlıklarını değil, aynı zamanda yünün nasıl yaratıcı ve çok yönlü bir elyaf olabileceğini de göstermiştir. Hacimli alanların oluşumuna imkân sağlayan örme ve keçe teknikleri kullanarak oluşturulan heykelsi bir form sergileyen ağırlıklı olarak yünlü sanatsal nesne ve giysilerin oluşum süreci aynı zamanda yoğun bir zihinden rahatlamaya geçiş sağlayan ideal bir yol olarak da benimsenmiştir.

Kaynakça

- Acar, S. (2010). Yünlü Giysi Tasarımında Bölgesel Keçeleştirme Yöntem ve Uygulamaları. (Yayınlanmamış Sanatta Yeterlik Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İzmir.
- Albers, A. (2000). Selected Writings on Design. Middletown: Wesleyan University Press.

- Arantes, L. M. (2020). Unraveling Knitting: Form Creation, Relationality, and the Temporality of Materials. *The Journal of American Folklore*, 133(528), 193-204. Erişim adresi: <https://doi.org/10.5406/jamerfolk.133.528.0193>
- Bahriyeli, B. ve Özkendirici, B. (2009). *Tekstil Teknolojisi Ders Notları*, İstanbul.
- Barber, E. J. W. (1991). *Prehistoric Textiles. The Development of Cloth in the Neolithic and Bronze Ages with Special Reference to the Aegean*, U.S.A: Princeton University Press.
- Bayburtlu, I. (2015). *Giyilebilir Sanatta Örmeye ve Dokuma Yapılarının Estetik Yeri. (Yayımlanmamış Sanatta Yeterlik Tezi)*. Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, İstanbul.
- Bayburtlu, I. (2020). Tasarım ve Sanat Sınırında Heykelsi Örmeye Giysiler. *Sanat ve Estetik Dergisi*, 3(4), Haziran, 66-88. doi:10.29228/usved.43623
- Benth, Ellen. (2016). Shape and Surface: The challenges and advantages of 3D techniques in innovative fashion, knitwear and product design, Erişim adresi: [file:///C:/Users/pc/Downloads/Shape_and_Surface_The_challenges_and_advantages_of%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/pc/Downloads/Shape_and_Surface_The_challenges_and_advantages_of%20(1).pdf)
- Benth, Ellen, (2016). Shape and Surface: The challenges and advantages of 3D techniques in innovative fashion, knitwear and product design, 48th Conference of the International Federation of Knitting Technologists (IFKT), IOP Conf. Series: Materials Science and Engineering 141 doi:10.1088/1757-899X/141/1/012016
- Deleuze, G. (2017). *Fark ve Tekrar*, (Çev: Burcu Yalım ve Emre Ko-yuncu), İstanbul: Norgunk Yayınevi.
- Duncum, P. (2017). *Görsel Yorumlama İmaj Analizine Giriş Karma Yöntemlerin Değeri Üzerine*. S. D. Erişti (Edt.), *Görsel Araştırma Yöntemleri Teori, Uygulama ve Örnek (11)* Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Erim, U, Ö. (2019). Sanatsal Bir İfade Aracı Olarak Tekstil. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, 8(54), 263-273. doi: 10.7816/idil-08-54-18
- Harris, J. (2004). *5000 Years of Textiles: Published by the British Museum*.
- Kahn, S. (2018). *Zero Waste Fashion Design, History of The Scrap Fabric*, Erişim Adresi: <https://textileartscenter.com/feature/zero-waste-fashion-design>, Erişim Tarihi: 25.01.2022
- Koşar, T. (2017). Çağdaş Sanat Disiplinleri Arası Etkileşimlerde Lif Sanatı. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, 6(35), 2035-2059. Doi: 10.7816/idil-06-35-09
- Marks, A. (2017). *This Felt Artist Turns Fabric into Organic, Alien Creations*, Erişim Adresi: <https://www.vice.com/en/article/mgpmvy/marjolein-dallinga-felt-artist-organic-sculptures>, Erişim Tarihi: 25.01.2022
- Oskay, N. (2019). Örmeye Giysi Tasarımında Postmodern Sanata Yönelik Eğilimler. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 14 (2) 277-298. Erişim adresi: <https://doi.org/10.17550/akademikincelemeler.522471>
- Semper, G. (2011). *The Four Elements of Architecture and Other Writings*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Tavman, M. B. ve Oskay, N. (2012). Örmeye Sanattaki Yeri. *Tekstil Sanatı- Tasarımı Sempozyumu*, (199-216). İstanbul.
- Tokatlı, A, Ü. ve Erzurumlu, Ö. (2016). Tekstilde Yapı Oluşturma Yöntemlerinin Sanat Alanında İfade Aracı Olarak Kullanımı. *Yıldız Journal Of Art And Design*, 3 (2), 193-213.
- Zelanski, P. ve Fisher M. P. (1996). *Design Principles and Problems*. C. P. Klein (Edt). Boston: Wadsworth.
- URL 1
https://www.grozbeckert.com/en/company/news/newsletter/knitting/2013/m2_knitting_wool_school_project.html

Extended Abstract

While textile was first produced together with the existence of human being within the direction of needs related thereto, it continues to exist as a different means of expression in the fields of art in addition to the field of daily use over time. It is known that felting and knitting, which have a significant place within the art of textile, have been created in different styles within the scope of different civilizations. Notwithstanding that the traditional production of felt and knitted products, used as functional objects within the historical process, continues, it is also seen that they are used in shaping design objects, formed by the modern design approach as industrial production. At the current period, it is seen that various forms, textures, and volumes are sought on surfaces by the use of different textile techniques, and different experiments and searches, used especially in felt and knitting techniques take place as a means of expression in the fields of art.

The objective of the research is also to put forth the stage of the art object and artistic apparel through different forms and textures with the provision of bulky effects on the surface by combining felting feature of wool with different knitting techniques. In the research aiming to discover new methods of establishing a relationship between felt and knitting techniques that have been two separate textile techniques, the establishment of a dialogue between the design disciplines and relationships between the art object and artistic apparel design variables are examined between the size and space interval. This is to catch a different and innovative viewpoint with raw wool and yarns, which are used in the artistic object and artistic apparel forms. Nevertheless, the objective hereunder is to bring out different visual effects in artistic works through the use of repeated formation methods from the part to the whole.

While the surface searches in the research, are developed through the usage of wool material, they have been limited by knitting & felting techniques. The methods, used in knitting techniques, refer only to hand knitting. The potential of the wool material in its transformation into the artistic object constituted innovative, variable textures, different forms and volumetric alternatives on the surfaces of the works through its combination with the knitting and felting techniques. The dimensional changes having arisen with the felting have changed the formation opportunities of art objects and apparel and brought forth unexpected and extraordinary effects. In addition to this, all artistic works gained visual variety by the use of different colours and colour shades. At the work where new modelling opportunities are presented beyond apparel manufacturing methods, a literature review has been made by taking advantage of a descriptive scanning method and then, an action research method was used in the artistic object and artistic apparel application processes so formed up. According to results, obtained from the research that analysed the wool under a new light as a versatile natural fibre, it has been understood that the wool continues to be a lasting trend ranging from fleece to the art object and fashion, and the wool material and its potential has also been noticed in the fields of design and art apart from the provision of conformance of the wool and knitting industry through its features of high performance only to the modernity and commercial success. Furthermore, it also shows that the use of the felt and knitting technique jointly created different artistic textile forms and that these forms could be diversified.